

Βαρειά βήματα, στην

Και τώρα πρέπει ν' αφήσουμε πίσω
(μας
το αίμα τής ψυχής μας, τής ανθρω-
πιότητας μας;
Νά τ' αφήσουμε νά πήξει στις γου-
βες του δρόμου
νά τ' αφήσουμε νά γίνεται μιὰ ξε-
χασμένη κόκκινη λάσπη;

Ο ποιητής σμίγει τή φωνή του με τήν άπεγνωσμένη κραυγή όλων εκείνων, πού αναζητούν μέσα σ' αυτά τά συντρίμμια τούς αγαπημένους του, νά μοιραστούν μαζί τους τó κομμάτι τó ψωμί και τήν ξεφλουδισμένη έλπίδα.

«Έδώ Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου. Έτηρεσία άποκαταστάσεως έπαφής συγγενών. Κατάλογος ύπ' άριθμόν έπτακόσια είκοσι όκτώ. Ή Μαρία Κυριάκου, άπό τó Κάτω Βαρώσι, πληροφορεί τó σύζυγό της ότι είναι καλά και βρίσκεται στην Όρμήδεια. Ό Γιάννης Σωτηρίου, άπό τήν Κερύνεια παρακαλείται νά έπικοινωνήση με τήν οικογένειά του, στό δάσος Άχνας. Άναζητείται ό Γεώργιος Κωνσταντίνου, άπό τó Δίκωμο. Έθεάθη γιά τελευταία φορά στόν Παχύαμμο. Παρακαλείται όποιος γνωρίζει κάτι γι' αυτόν ν' άπευθυνθή στό τηλέφωνο...» ή και' εϋθείαν στή γυναίκα του και τά παιδιά του, στόν προσφυγικό καταυλι-σμό τής Ξυλοτύμπου».

Ένας πού δέν παρακολούθησε τó δράμα τής Κύπρου τού περασμένου καλοκαιριού θάλεγε πώς αυτά τά μπουλούκια τών ανθρώπων κάτω από τίς χαρουπιές, τίς έληδες και τά σκονισμένα κυπαρίσσια ξεχύθησαν σέ μιá τεράστια έκδρομή, πού καλύπτει, άπ' άκρη σ' άκρη, όλόκληρη τήν έλεύθερη μεριά τής Κύπρου. Και σέ καιρούς άλλους, τέτοιες συναθροίσεις θάταν πολύ φυσικές, γιατί οί Κύπριοι αγαπούν τίς υπαίθριες διασκεδάσεις, με τήν πατροπαράδοτη «σουβλα» και τó γλυκό κυπριώτικο κρασί. Μά πού μυρωδιά ψημένου κρέατος, σήμερα, πού παρηγοριά σ' ένα ποτηράκι μπρούσκο...

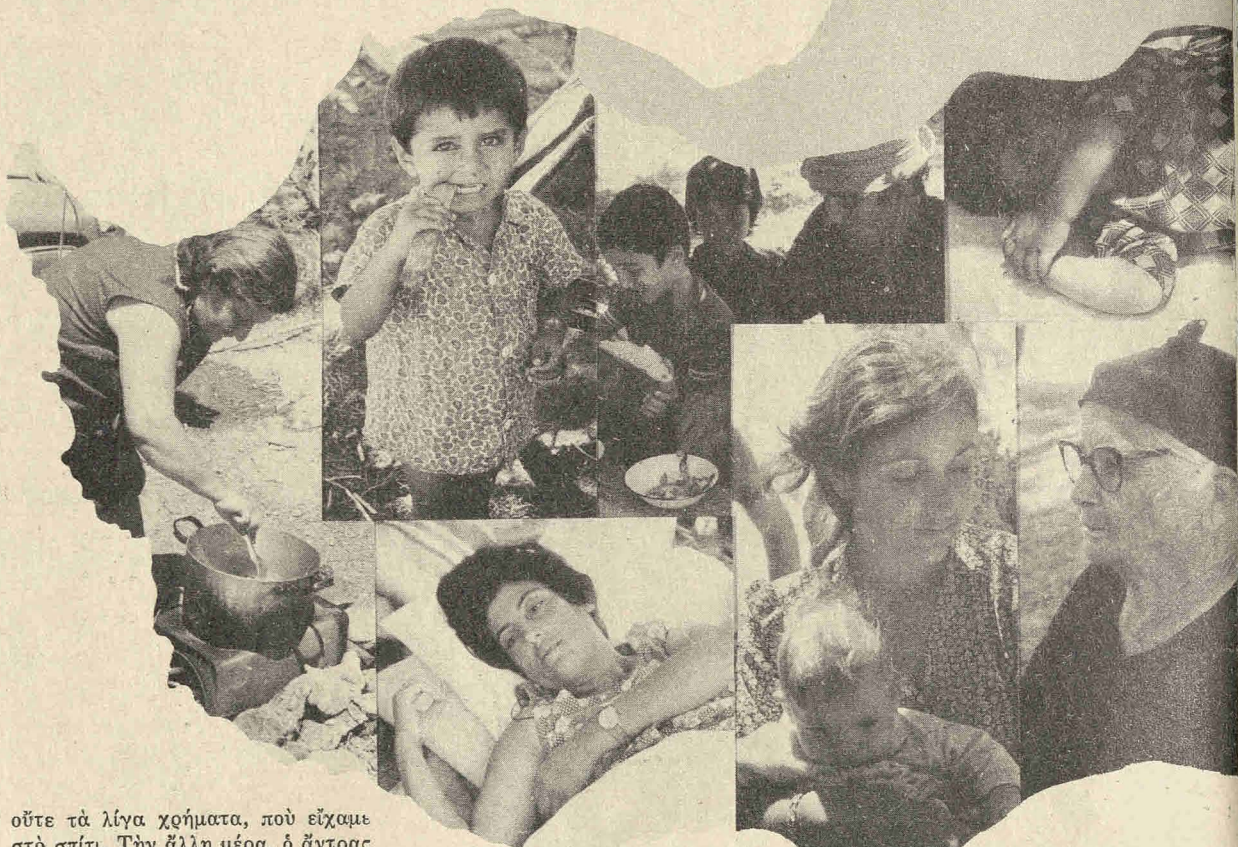
Σταματούμε τó αυτοκίνητο, τυχαία, σ' ένα καταυλισμό.

«Σ'ās παρακαλούμε, πέστε τα στόν κόσμο, νά μάθη... Νά μάθη πώς δέν ζητιανεύουμε, πώς δέν είμαστε μαθημένοι έτσι...».

Ή Κυριακού Δημήτρη, άπό τόν Άγιο Σέργιο, είναι περιτριγυρισμένη άπό τά τέσσερα μικρά παιδιά της. Συνεχίζει:

«Στή θιασόνη μας δέν πήραμε

Ή τραγωδία άρχισε με τόν περσινό καλοκαιρινό ήλιο... Τώρα, όκτώ μήνες μετά άπό τήν τραγική περιπέτεια τής Μεγαλονήσου, τó δράμα τών ξεριζωμένων ανθρώπων, πού έχασαν οικογένεια, γή, περιουσία, συνεχίζεται. Ή κραυγή άπογνώσεως τών Κυπρίων άδελφών μας, πού ζητούν τή σκέψη και τή βοήθειά μας.

οϋτε τά λίγα χρήματα, πού είχαμε στό σπίτι. Τήν άλλη μέρα, ό άντρας μου άποφάσισε νά πάη νά τά φέρη, μαζί με λίγα ρούχα γιά τά μωρά. Μάταια τόν παρακαλούσα νά μήν πάη... Τώρα μάς άφησε μόνους κι' έρημους...».

Τó κλάμα, μεταδίδεται άπό τόν ένα στόν άλλο.

Ή Μελανή Παναγιώτου είναι μιá κοπελλίτσα γύρω στά είκοσι. Κρατά στην άγκαλιά της ένα βρέφος, έπτά μηνών.

«Ό άντρας μου είναι στρατιώτης. Έφυγα με τούς γείτονες. Δέν πρόλαβα νά πάρω οϋτε ένα καρτσάκι γιά τó μωρό μου. Κοιμάμαι χάμω, στό χώμα. Άπό τίς άκαθαρσίες και τίς μυίγες, έβγαλε σπυράκια. Άναγκάζομαι και κάνω μπάνιο τó μωρό, μέσα σ' ένα αυτοκίνητο».

Και νερό; Έχουν νερό; Μας δείχνουν κάπου μακριά, σέ άπόσταση τετρακοσίων μέτρων περίπου. Αυτό είναι τó μοναδικό πάσιμο νερό τής περιοχής. Τó κουβαλοϋν με ό,τι δοχείο μπόρεσαν νά μεταφέρουν ή νά δανειστούν άπό τούς πονετικούς χωρικούς τής περιοχής. Σέ μιá γωνιά, έφτιαξαν και τó πρόχειρο «μπάνιο», άπλως ένα χώρο καλυμμένο όλόγυρα, με χαρτόνια πού βρήκαν στό χωράφια. Πρόβλημα τεράστιο, τά σκουπίδια, κι' άπ' αυτά οί μυίγες, πού τίς βλέπεις νά πληθαίνουν άπελπιστικά, ένw τά τελευταία είκοσι χρόνια, ήταν σχεδόν άνύπαρκτες στό νησί.

«Άνοιξαν οί άντρες ένα λάκκο και θάβουμε μέσα τά σκουπίδια.

Προσπαθούμε νά κρατιόμαστε όσο τó δυνατό πιό καθαροί, αλλά πώς μπορείς;...».

Ρίχνουμε τριγύρω τó βλέμμα. Έδώ ένα αυτοσχέδιο τραπέζι, όπου δίνεται τó συσσίτιο και δέν είναι παρά ένας ξεχασμένος κορμός δέντρου. Πιό εκεί, μιá κουβέρτα, ριγμένη στό χώρα και πάνω κοιμάται ένα παιδί. Μιά γρηά μαυροφόρα έχει πιάσει, σέ μιá γωνιά, τó μοιρολόι...

«Ήμουν εγώ γυναίκα, κόρη μου,

«Κύπρο τήν ἀέρινη»...

νά βγῶ ἔτσι τόπους; Ἦμουν ἐγὼ γυναίκα νά κοιμῶμαι μέσα στό λα-
όνια; (σ.σ. χωράφια). Στό σπίτι
μου, ἦμουν ἀρχόντισσα καί κυρά.
Ἡ ἀναγιωτή μου (θετή κόρη) ἔφυ-
γε ἀπό τό σπίτι της μέ τὰ τέσσερα
μωρά της τιτσιρούθκια (γυμνά) κι'
ἀνυπόλυτα (ξυπόλυτα)... Κι' ἐγώ,
ἐβδομηντα χρονῶν γυναίκα, γιατί
νά ζήσω νά τὸ δῶ τοῦτο τὸ κακό;...»

Πολλοὶ προσπαθοῦν νά τήν πα-
ρηγορήσουν, νά τῆς δώσουν
κουράγιο. Κοντά της, πλησιάζου-
ν καί δυὸ παιδάκια. Δυὸ παι-
δάκια πού δὲν χαμογελοῦν, ὅσο
φιλοφρονήσεις κι' ἂν τοὺς κάνης.
Εἶναι ὁ Ἀντώνης καί ὁ Μάριος
Περὸς ἀπὸ τὴν Ἀθηναίου. Τὸ κε-
φαλοχώρι αὐτό, μιά ἀπὸ τίς κυριώ-
τερες ἑδρες τῆς ἀγελαδοτροφίας,

ἔπεσε στό χέρι τῶν Τούρκων, μέ
ἀποτέλεσμα νά στερηθοῦν τὸ περι-
φημο τυρί του καί τὸ χαλούμι του,
ἀλλὰ καί μιά σημαντικὴ ποσότητὰ
παραγωγῆς γάλακτος. Ὁ πατέρας
καί ἡ μητέρα τοῦ Ἀντωνάκη καί
τοῦ Μάριου γύρισαν στό χωριό, νά
δοῦν τὰ Ζῶα τους, νά τὰ ποτίσουν
λίγο. Κι' ἀκόμα δὲν γύρισαν...

Ἐκινουῦμε νά φύγουμε... Μᾶς
περιμένει δρόμος πολὺς, προβλή-
ματα ἀτέλειωτα. Στ' αὐτοκίνητο,
μᾶς προφταίνει ἡ Μελανή, μέ τὸ
βρέφος. Κρατάει στό χέρι της μιά
κούπα μέ κομμένα φρούτα. Καί η-
ρουνάκια. Καί πετσέτα χιονάτη.
Ποῦ βρέθηκαν ὅλα αὐτὰ μέ μίσε;
Πῶς τὰ καταφέρνεις Κυπριοπούλα
μου, ἀκόμα καί σὲ τέτοιες στιγμὲς
νά κρατᾶς μιά μικρὴ ἐκπληξη γιὰ
τοὺς ἑένους;

«Ἐδῶ Ραδιοφωνικὸ Ἰδρυμα Κύ-
πρου. Ἐπιθεσία Ἀποκαταστάσεως
Ἐπαφῆς συγγενῶν... Ὁ Σοφοκλῆς
Σωτηρίου ἀπὸ τὸν Γερόλακκο, ζητᾶ
νά ἐπικοινωνήσῃ μέ τοὺς δικούς
του...».

Διακόσιες εἰκοσι ἔξι χιλιάδες ἀ-

πὸ τίς πεντακόσιες τόσες τοῦ ἐλ-
ληνοκυπριακοῦ πληθυσμοῦ Ἐερριζώ-
θηκαν ἀπὸ τὰ χωριά καί τίς πόλεις
τους, ἀπὸ τὰ σπίτια τους, ἀφήνον-
τας πίσω τους περιουσίες ἀνεκτί-
μητης ἀξίας, περιθώλια μέ λεμο-
νιές, πορτοκαλιές, ὄπωροφόρα δέν-
τρα, χιλιάδες, δεκάδες χιλιάδες
ζῶα, ἀγελάδες, πρόβατα, πουλερι-
κά, πού πεθαίνουν ἤδη ὁμαδικὰ ἀ-
πὸ τὴ δίψα καί τὴν πείνα, ἐργο-
στάσια πού μυρμηκίαζαν ἀπὸ ζωὴ,
Ξενοδοχεῖα καί τουριστικὰ κέντρα,
καταστήματα πού τὰ Ζήλευαν οἱ
πρωτεύουσες τῆς Εὐρώπης, ἄγρια
ληλατημένα ἀπὸ τίς βάρβαρες ὀρ-
δὲς τῶν νεοσαρακηνῶν.

Ἀπὸ ποῦ ν' ἀρχίσεις καί ποῦ νά
τελειώσης σ' αὐτὸ τὸν ἐφιάλτη, μέ
τίς χιλιάδες ἀνθρώπους κάθε ἡλι-
κίας καί κοινωνικῆς τάξεως, πού
ἔχουν γίνει ἓνα μέ τὴ σκόνη, τὸν
πόνο, τὸ παράπονο...

«Ἴντα πού λαλεῖς, κόρη μου, ἐν-
νὰ πᾶμεν ἔσσωμας;».

«Ἄς πᾶμεν ἔσσωμας κι' ἄς ἔ-
θρουμεν μόνο δυὸ βολίτζια» (δυὸ
κορμούς δέντρων, μέ τοὺς ὁποίους
ἔφτιαχναν, παλιά, τίς ὀροφές τῶν
σπιτιῶν).

«Νὰ πᾶμεν στό σπίτιμας καί νά
μὲν εἶμαστε σάν τοὺς κιλίντζιρους»
(γύφτους).

Πάλι αὐτὰ τὰ μάτια κολλημένα,
γεμᾶτα ἐλπίδα πάνω μας. Πάλι αὐ-
τὲς οἱ μορφές, τριγύρω μας. Μιά

ἔγκυος τραβᾷ πρώτη τὴν προσοχή
μας:

- Πόσων μηνῶν εἶσαι;
- Εἶμαι στό μήνα μου.
- Πῶς λέγεσαι;
- Φανοῦ Παγκράτη, εἶμαι ἀπὸ
τὴν Καλοψίδα.
- Σὲ εἶδε κανένας γιατρός;
- Πῆγα στό γιατρό ἐδῶ, μοῦ εἶ-
πε νά περιμένω ὡσότου μέ πιάσουν
οἱ πόνοι καί νά πάω στὴ Δεκέλεια
(ἀγγλικὴ βάση), στό νοσοκομεῖο,
νά γεννήσω.
- Ὁ ἄντρας σου εἶναι ἐδῶ;
- Ὅχι εἶναι στρατιώτης.
- Ἔχεις κι' ἄλλα παιδιά;
- Νά, αὐτὰ τὰ τρία πού βλέ-
πεις.
- Ἔχεις κανένα εἰδικὸ πρόβλη-
μα;

- Νά, ἔχω ρέζους ἀρνητικό.
Στὰ δυὸ μου πρώτα παιδιά, δὲν
συνέβηκε τίποτα, ὅμως τὸ τρίτο
χρειάστηκε μετὰγγιση αἵματος, μό-
λις γεννήθηκε.

- Ὁ γιατρός τὸ ἔξερει;
- Ὁ γιατρός μου στὴ Λευκωσία,
πού μέ παρακολουθοῦσε, τὸ ἔξερε.
Ὅμως, ἐδῶ ὁ γιατρός τί νά πρω-
τοπρόλαβη. Τοῦ τὸ εἶπα, μά, ὅπω-
σδήποτε, θὰ τὸ ἔξερασε.

Στὸ δάσος τῆς Ἀχνας ἐρχεται
γυναικολόγος δυὸ-τρεις φορές
τὴν ἐβδομάδα, ὁ δὲ παθολόγος πού
βρίσκεται ἐδῶ κάθε μέρα, δὲν προ-
λαβαίνει παθήσεις καί κρουολογί-
ματα.

Μιά ὁμάδα γυναῖκες πλησιάζουν
δειλὰ.

«Γράψε καί γιὰ μᾶς», λέει ἡ πιὸ
ἡλικιωμένη. «Λέγομαι Ἑλένη Προ-
κοπίου καί ἔχω ἔξι κόρες καί τέσσε-
ρις γιουὺς. Οἱ γιοὶ μου εἶναι ὄλοι
στρατιῶτες, κι' ἐγὼ δὲν ξέρω ποῦ.
Ἔχω δυὸ κόρες παντρεμένες. Ἡ
τρίτη ἐπρόκειτο νά παντρευτῆ στὶς
28 τοῦ Ἰούλη. Ἦταν ὅλα ἔτοιμα,
οἱ προσκλήσεις στό τραπέζι, τὸ νυ-
φικὸ στό κρεβάτι. Θὰ τὰ βρήκαν
ὄλα οἱ Τούρκοι. Ἐκανα χίλιες πεν-
τακόσιες λίρες ἔξοδα νά ἐτοιμάσω
ὅλη της τὴν προικία, νά μὴ ὑστερή-
σῃ ἀπὸ τίς ἄλλες μου κόρες. Δού-
λενα τσάπα (σκάλισμα τῶν χωρα-
φιῶν) ὅλη μέρα, γιὰ νά μαζέψω
αὐτὰ τὰ χεῖματα. Τὸ μπαούλο της
ἦταν γεμᾶτο κεντημένα σεντόνια
καί προικιά. Θὰ τὰ χαίρωνται τώρα
αὐτοί. Κι' ἐμεῖς στό γάμο καλέσα-
με καί Τούρκους, καλέσαμε καί τὸν
Μουσταφά, τὸν παπλωματὰ πού μᾶς
ἔφτιαξε τὸ πάλωμα. Τί εἶχαμε μα-
ζί τους, τί εἶχαν μαζί μας; Κι' αὐ-
τοὶ πλάσματα τοῦ Θεοῦ, σάν καί
μᾶς, δουλεντάδες, τίμοι ἄνθρωποι.
Ὅμως, αὐτοὶ οἱ Τούρκοι τῆς Τουρ-▶